

Hur åker små barn i bilen och vilka rekommendationer ger bilförsäljarna föräldrar?

Maria Krafft och Sigrun Malm, Folksam september 2008

Bakgrund

Under slutet av 90-talet och början av 2000-talet minskade andelen barn som åkte i bakåtvända bilbarnstolar. Eftersom risken att dödas eller skadas vid en kollision är upp till fem gånger större för små barn i framåtvända bilbarnstolar jämfört med bakåtvända, var det en oroande utveckling. Att placera barn i bakåtvänd bilbarnstol har försvårats sedan passagerarkrockkudden kom.

Passagerarkrockkuddarna har gjort det mer komplicerat att använda framsätet. Det får till följd att barnen oftare placeras i baksätet. Där kan benutrymmet vara mindre vilket i sin tur leder till att andelen små barn som åker framåtvänt ökar. Folksam har genomfört enkätstudier till föräldrar 2006 och 2008 för att följa utvecklingen. Dessutom har slumpmässiga samtal gjorts till bilförsäljare för att se hur de svarar på viktiga frågor om barnsäkerhet i bil.

Det är av stor vikt att låta små barn åka i bakåtvänd bilbarnstol så länge som möjligt och därför behöver framsätet göras mer tillgängligt. Det är ännu viktigare idag än för tio-femton år sedan, eftersom modernare bilar har styvare strukturer som bevarar kupén mer intakt. Det gör bilarna säkrare men vid en kollision innebär det en ökad belastning på passagerarna. För de vuxna kompenseras belastningen med hjälp av krockkuddar, bältesförsträckare och bälteskraftsreducerare. Små barn kan inte tillgodogöra sig den skyddstekniken och därför blir påfrestningarna på huvud och nacke kritiska om de åker framåtvänt för tidigt.

Biltillverkarna har olika tekniska system som kan stänga av passagerarkrockkudden. När passagerarkrockkuddarna kom, fanns det en oro att man inte kunde lita på en avstängd krockkudde, men de system som finns på marknaden är tillförlitliga. Det viktiga är att små barn endast placeras i passagerarsätet när krockkudden är avstängd.

1998 åkte 71 % av alla barn mellan 9 månader och 3 år i bakåtvänd bilbarnstol, 2003 var det bara 60 %. För att vända den negativa och mycket allvarliga utvecklingen genomfördes ett antal aktiviteter:

- 2006 enades biltillverkare, importörer, myndigheter, trafiksäkerhetsaktörer, bilbarnstolshandeln med flera om en gemensam rekommendation som kan göra barnens bilresa säkrare
- Ny film om barn i bil plus informationsmaterial sprids via Barnavårdcentraler och Bilprovningen sedan 2007

Syfte

I syfte att mäta andelen små barn som idag åker i bakåt- respektive framåtvända bilbarnstolar jämfört med tidigare, genomfördes en enkätundersökning våren 2008. Dessutom genomfördes slumpmässigt utvalda telefonsamtal till bilförsäljare av olika bilmärken, för att undersöka hur de svarar föräldrar om hur man bäst transporterar sina barn i bilen.

Metod

Brev skickades till målsmän för 3000 slumpmässigt utvalda barn under 6 år i Sverige, 500 barn per årsklass. Enkäten innehöll frågor bl.a. rörande placering i bil, krockkudde och eventuell urkoppling och hur barnet är fastspänt. Svarsfrekvensen var 59 %. Motsvarande studie gjordes våren 2006. Resultat från båda tidsperioderna presenteras.

Fyrtio olika återförsäljare för 21 bilmärken blev uppringda av en bilköpande mamma och tillfrågade om när det är säkert att placera barn framför passagerarkrockkudde, var i bilen barn sitter säkrast och när barn kan börja åka i framåtvänd bilbarnstol. Följande bilmärken ingick: Audi*, BMW*, Chrysler, Citroën, Ford, Honda, Hyundai*, Kia*, Mazda, Mercedes, Mitsubishi, Nissan, Opel*, Peugeot*, Renault*, Saab*, Seat*, Skoda*, Toyota*, Volvo*, VW* (Stjärnmärkta skrev under på den gemensamma barnsäkerhetsrekommendationen 2006)

Resultat enkät föräldrar

Tabell 1. Svar per åldersgrupp

Ålder	Antal svar
0 år	278
1 år	275
2 år	290
3 år	311
4 år	297
5 år	282
Ålder ej ifylld	32
Totalt	1765

Tabell 2. Andel bakåtvända barn

Ålder	Bakåtvänd [antal]	Totalt [antal]	Andel i ålders-gruppen oftast bakåtvänd
0 år	50	50	100 %
0,5 år	216	221	98 %
1 år	103	107	96 %
1,5 år	157	164	96 %
2 år	113	125	90 %
2,5 år	117	159	74 %
3 år	77	127	61 %
3,5 år	50	180	28 %
4 år	9	115	8 %
4,5 år	6	173	3 %
5 år	2	102	2 %
5,5 år	5	167	3 %

Tabell 3. Bilar utrustade med passagerarkrockkudde där barnet var 0-3 år gammal

	Enkät 2008	Enkät 2006
Andel bilar med passagerarkrockkudde	70 % varav 36 % kopplat ur kudden	58 %

Av dem som kopplat ur krockkudden, har 40 % kopplat ur själv med nyckel eller vred och 60 % har låtit en verkstad göra det. Det finns ingen uppgift om andel nyckelavstängning från år 2006.

Tabell 4. Placering av barn 0-2 år i passagerarframsätet

	Enkät 2008	Enkät 2006
Bil med passagerarkrockkudde	27 %	22 %
Bil utan passagerarkrockkudde	57 %	53 %

Tabell 5. Andel föräldrar som helst vill ha sitt barn i passagerarsätet fram under förutsättning att passagerarkrockkudden inte finns/är avstängd.

Barnets ålder	Enkät 2008	Enkät 2006
0 år	43 %	52 %
1 år	38 %	51 %
2 år	29 %	39 %
3 år	13 %	18 %

Tabell 6. Andel bakåtvända barn i bil vs passagerarkrockkudde i helårsklasser

	Alla bilar			Med aktiv kudde			Utan kudde eller urkopplad		
Ålder	Bakåtvänd [antal]	Totalt [antal]	Andel i åldersgruppen oftast bakåtvänd	Bakåtvänd [antal]	Totalt [antal]	Andel i åldersgruppen oftast bakåtvänd	Bakåtvänd [antal]	Totalt [antal]	Andel i åldersgruppen oftast bakåtvänd
0 år	266	271	98 %	113	116	97 %	153	154	99 %
1 år	260	271	96 %	107	116	92 %	152	154	99 %
2 år	230	284	81 %	97	124	78 %	131	158	83 %
3 år	127	307	41 %	63	153	41 %	64	154	42 %
4 år	15	288	5 %	6	141	4 %	9	147	6 %
5 år	7	269	3 %	2	159	1 %	5	109	5 %
Alla åldrar	905	1690	54 %	388	809	48 %	514	876	59 %

I alla åldersgrupper är andelen bakåtvända barn högre när det inte finns krockkudde eller den är urkopplad.

En nationell VTI-studie 2003 (*VTI rapport Anna Anund m.fl 2003*) visade att 20 % av treåringarna åkte bakåtvänt. Det är dubbelt så många treåringar som åker bakåtvänt 2008 jämfört med 2003. Eftersom skyddseffekten är upptill fem gånger högre när små barn sitter i en bakåtvänd bilbarnstol jämfört med framåtvänd stol, är utvecklingen mycket positiv.

Barnfamiljer har bilar utrustade med passagerarkrockkudde i större utsträckning 2008 jämfört med 2006 (tabell 3) men ändå är andelen barn som åker bakåtvänt högre än vad man uppmätt tidigare. Det finns troligen flera förklaringar till det.

Det verkar som den ökade och riktade informationen om hur barn ska färdas i bil under de senaste åren har gett resultat men också att andelen bilar med nyckelavstängning ökat och därmed görs framsätet mer lättillgängligt. Det var fler små barn i framsätet 2008 jämfört med 2006 (tabell 4) och därmed ökar förutsättningarna att ha barnet bakåtvänt längre tid tack vare det utökade benutrymmet. En annan förklaring till den snabba förändringen kan vara att föräldrar är en receptiv målgrupp för ny information som berör deras barn. Dessutom är gruppen småbarnsföräldrar ständigt ny där det inte är så mycket av gamla invanda beteenden som ska brytas.

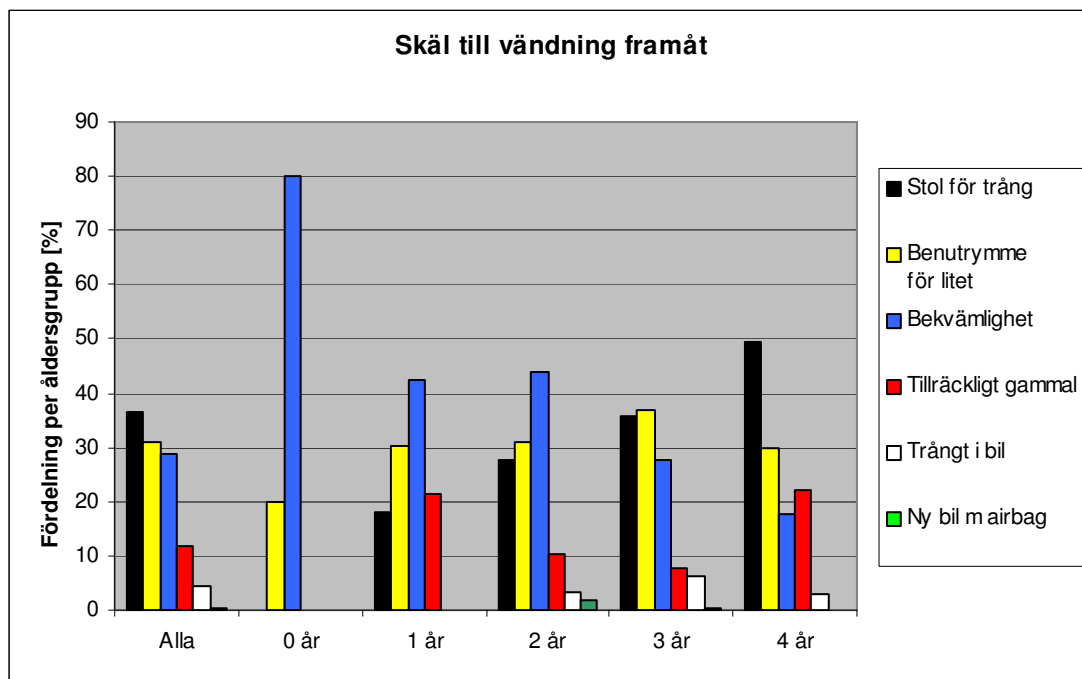
Barn som åker i en bil med urkopplad krockkudde, sitter i lika hög utsträckning i framsätet vare sig krockkudden är urkopplad med nyckel/vred (43 % sitter i framsätet) eller om kudden är urkopplad på verkstad (46 %). För barnen under 3 år är andelen som sitter i framsätet ännu högre, 2 av 3, men inte hellre i den åldersgruppen är det någon större skillnad på andel barn i framsätet mellan urkopplingssätten. Föräldrar litar alltså på urkopplade krockkuddar vare sig de är urkopplade av en verkstad eller med nyckelavstängning.

Sitta vid aktiv krockkudde

Två av barnen i studien (av totalt 1765 barn) uppges *oftast* sitta på passagerarplats fram trots att bilen har aktiv krockkudde. Båda barnen är runt 5 år gamla och åker framåtvänt. Rekommendationen är att man ska vara minst 140 cm innan man sitter vid en aktiv krockkudde.

Totalt uppges 84 barn (5 % av dem som svarat) *ibland* sitta vid en aktiv krockkudde, varav 12 bakåtvända. Det betyder att 1,3 % (12/905) av de barn som åker bakåtvänt ibland sitter vid en aktiv krockkudde.

Figur 1. Skäl till varför föräldrar vänder barn från bakåt- till framåtvänd bilbarnstol.

Figur 1 visar en sammanställning av de skäl föräldrarna anger till varför de vände sitt barn framåt uppdelat på den ålder då barnet vändes. Det största skälet till att barn under 3 år vänds framåt är bekvämlighet, t.ex. att det är enklare att komma i och ur bilen eller att slippa tja från barnet. Redan vid ett års ålder anser en del föräldrar att deras barn är tillräckligt gammal för att åka framåtvänt. Bland dem som vänder barnet i tre till fyra årsåldern är skälen att benutrymmet är för litet eller att stolen är för trång.

Barnvagnsinsats

Andel spädbarn som åker fastspänt i barnvagnsinsats varje bilfärd eller ett flertal gånger under spädbarnstiden:

2008	5 %
2006	9 %

Andelen spädbarn som alltid åker i barnvagnsinsats eller vid flera tillfällen, har minskat från 9 till 5 %. En fastspänd barnvagnsinsats är inte ett säkert alternativ eftersom barnet inte sitter fast utan ligger löst och kan kastas runt i insatsen. En nyföddas huvud och nacke är mycket sårbar. Därför vill man ha en så lite relativ rörelse som möjligt mellan huvud och nacke. 2007 spreds information om de negativa konsekvenser barnvagnsinsats kan ha via media. Flera affärer slutade sälja/hyra ut den insatsdel som behövs vid fastmontering av barnvagnsinsatsen i bilen. Även om andelen spädbarn som transporterats i barnvagnsinsats har minskat så är det fortfarande ca 5000 barn som årligen färdas felaktigt.

Resultat bilförsäljares rekommendationer

Två olika återförsäljare för vardera 21 bilmärken blev uppringda av två personer som uppgav sig vara barnfamiljer på väg att köpa bil. Totalt frågades fyrtio bilhandlare ut om barn i bil, passagerarkrockkudde och barn, var i bilen barn sitter säkrast och när barn kan börja åka framåtvänt.

Kan man lita på att krockkudden är avstängd? (31svar)

Ja 26 st.
Nej 5 st.

Var sitter min bakåtvända treåring säkrast, fram- eller baksätet (30svar)?

Framsätet 1 st.
Baksätet 23 st.
Likvärdigt 6 st.

När kan barn börja åka i framåtvänd bilbarnstol? (37 svar)

Säger rätt (minst 4 år, så länge som möjligt) 21 st.
Säger fel (2-3år) 5 st.
Vet ej/hänvisar till andra 11 st.

När är det OK att sitta vid inkopplad krockkudde? (27 svar)

Säger rätt (längre än 140 cm, 10-12 år, ungdom) 11 st.
Säger "fel" (tar till i överkant av längd (längre än 150, 160 cm)) 3 st.
Säger fel (mindre än 140 cm, yngre än 10 år) 5 st.
Vet ej 8 st.

De bilförsäljare som svarade på förfrågan om hur länge barn ska sitta bakåtvänt var oftast rätt eller så hänvisade de till andra kunskapskällor i samhället. Drygt tio procent (5 av 37) uppgav för låg ålder. Däremot rekommenderade tre fjärdedelar av de tillfrågade bilhandlarna (23 av 30) att små barn sitter säkrast i baksätet i bakåtvänd bilbarnstol vilket det inte alls finns någon vetenskaplig grund för. Flertalet nya bilmodeller har nyckelavstängning av krockkudden och därmed finns inget hinder att placera barn i framsätet. Endast en Volvohandlare säger att framsätet är bäst. Här krävs ytterligare arbete för att sprida kunskap inom bilbranschen eftersom hänvisningen till baksätet riskerar att reducera andelen barn som åker bakåtvänt.

Sammanfattning

- Andelen treåringar i bakåtvända bilbarnstolar fördubblades från 2003 till 2008, 41 % mot 20 %
- Fortfarande åker 6 av 10 treåringar framåtvänd i bilen, trots att bakåtvänt är upp till fem gånger säkrare
- Tre fjärdedelar av de tillfrågade bilhandlarna hävdar felaktigt att baksätet är säkrast för barn i bakåtvända bilbarnstolar.
- För att få fler små barn att åka i bakåtvända bilbarnstolar, behövs riktad information till föräldrar fortsätta att spridas via t.ex. Barnavårdscentralerna.
- Kunskapen inom bilhandeln behöver ökas så de ger korrekt barnsäkerhetsinformation till barnfamiljer